

ANDERS JOHNSON

Den osakliga privatiseringsdebatten – kommentar till Runo Axelsson

I *Ekonomisk Debatt* nr 2/86 tar Runo Axelsson upp några, enligt hans mening, osakliga argument för en privatisering av den offentliga sektorn, (Axelsson [1986]). Axelsson anser att ägarförhållanden är utan betydelse för effektiviteten i en organisation. Vad som behövs är en decentralisering – inte en privatisering – av den offentliga verksamheten.

Det är lätt att ge exempel på att en decentralisering skulle kunna förbättra den offentliga sektorn. Maktbefogenheter kan flyttas från staten till kommunerna. Mer inflytande skulle kunna överföras till dem som har direkt kontakt med kunderna. Storkommuner, storsjukhus och storskolor kan ersättas med mindre enheter. De som konsumerar tjänsterna skulle kunna få större inflytande på t ex daghem och skolor.

Men att decentralisera ett system som inte bygger på marknadspriser och konkurrens medför svårigheter. Att ett företag kan vara effektivt beror på att priserna ger information om kostnader och intäkter samt stimulerar till effektivitet. De är de ständiga signalerna från marknaden som möjliggör att företagen genom experiment och förändringar successivt kan förbättra sin effektivitet.

Det är mycket svårare för de offentliga producenterna att göra avvägningar mellan kostnader och intäkter:

- De offentliganställda har naturligtvis uppfattningar om hur kostnaderna kan sänkas och hur verksamheten kan förbättras. Men vilka besparingar medför minst negativa effekter för konsumenterna? Vilka förbättringar av utbudet är mest angelägna?

Fil kand ANDERS JOHNSON är verksam i Svenska Management Gruppen. Han har tidigare arbetat på bl a socialdepartementet och landstingsförbundet.

- Stimulanserna till effektivitet är små. Om lyckade besparingar genomförs, kommer troligen anslagen att sänkas under nästa budgetår. En ökad service utan ökade resurser, t ex längre öppettider och kortare raster, medför en större uppoffring för personalen utan att de får något direkt utbyte av det.
- Varje del av den offentliga sektorn är beroende av och påverkas av andra delar av denna sektor. Någon form av samordning måste ske. Finns det inte ett fungerande prissystem måste centralstyrning tillgripas.

Även för konsumenterna är det svårt att göra riktiga avvägningar mellan kostnader och intäkter om de inte via marknadspriser får information om kostnaderna. De har heller inga ekonomiska motiv för att hushålla med resurserna.

Dessa problem med en decentralisering av den offentliga sektorn innebär dock inte att alla sådana förslag bör avvisas. Tvärtom kan säkert effektiviteten i många fall öka om centralstyrningen minskar. Men det vore farligt att hoppas för mycket på sådana reformer. De kan inte ersätta ökade marknadsinslag inom samhällsservicen.

Ökade marknadsinslag står inte heller i motsatsställning till interna reformer i den offentliga verksamheten. Om de offentliga producenterna skulle bli mer konkurrensutsatta kan detta i själva verket underlätta och t o m framtvinga en decentralisering av den offentliga sektorn.

Axelsson har rätt i att ägarförhållanden förmodligen inte har någon avgörande betydelse för effektiviteten. Men få torde bestrida att konkurrensen har betydelse. Därför kan man förmoda att den offentliga sektorn skulle kunna bli effektivare om den utsattes för konkurrens på lika villkor från privata företag.

Det är i själva verket omöjligt att bedöma effektiviteten om det inte finns någon-
ting att jämföra med. Ett belysande ex-
empel är den svenska varvsindustrin: Fle-
ra av de varv som har lagts ned hade myc-
ket moderna anläggningar. Varvsarbetar-
na tillhörde de bäst utbildade i världen.
Det svenska ingenjörskunnandet var högt
och varven hade för inte så länge sedan en
stark ställning på marknaden. Hade dessa
varv verkat på monopolmarknader och fi-
nansierats kollektivt hade de inte lagts
ned. Alla hade varit övertygade om att
ovanstående fakta "bevisade" deras ef-
fektivitet.

Runo Axelssons andra huvudsynpunkt
är att den offentliga sektorn idag har svå-
righeter att göra kvalitativa bedömningar
inom serviceområdet. Detta menar han
kan lösas genom bättre personal- och le-
darutbildning.

I själva verket tangerar Axelsson här
ett viktigt argument för ökade marknads-
inslag. Så länge den offentliga sektorn
mest handlade om kvantitativa beslut —

en miljon nya bostäder, 100 000 fler
daghemsplatser o s v — kunde central-
styrning vara relativt effektivt. Men nu
har den offentliga sektorn i många fall
hamnat i en mognadssituation. De beslut
som ska fattas är av kvalitativ natur: vil-
ken service vill människor ha?

Behovet av mångfald ökar och flexibi-
liteten måste vara stor. Centralstyrningen
får utomordentliga svårigheter, eftersom
det inte går att centralt hantera den infor-
mationsmängd som krävs. Det handlar
inte längre om att bygga en miljon bostä-
der, utan om att anpassa utbudet till en
miljon olika önskemål. Då måste kollek-
tivt beslutsfattande ersättas med individu-
ella beslut och centralstyrning med de-
centralisering. Och då finns inget bättre
instrument för informationsspridning,
samordning och styrning än konkurrens
och marknadsprisbildning.

Referens

Axelsson, R, [1986], "Den osakliga privatiserings-
debatten". *Ekonomisk Debatt*, Årg 14, nr 2.